

de bundan faydalanarak Sultan Sencer'e intisap ettiği söylenebilir. Şiirden çok iyi anlayan Sencer ona aylık bağlamış, şair de kendi ifadesine göre Sencer ölünceye kadar (552/1157) yanından ayrılmamıştır.

Enverî, Oğuzlar'ın 548'de (1153) Horasan'ı işgal edip Sencer'i esir almaları üzerine vatan duygularıyla dolu trajik bir kasideyi Semerkant hakanına göndererek Sencer'i kurtarmasını istedi. Öte yandan Sencer'in esir oluşundan faydalanan Gurlular'dan Sultan Alâeddin Cihansûz, Sencer'e esir düştüğü zaman (1152) kendisini hicveden Enverî'nin cezalandırılması için yanına gönderilmesini istemişse de Enverî dostları sayesinde kurtulmuştur.

Nücüm ilmindeki geniş bilgisine güvenen Enverî, 29 Cemâziyelâhîr 582'de (16 Eylül 1186) beş veya yedi gezegenin Mîzan burcunda bir araya geleceğini (kırân) ve korkunç bir fırtınanın dünyayı altüst edeceğini söyledi. Bu haber üzerine birçok önlem alınıp masrafa girildi; ancak beklenen fırtına gerçekleşmeyince Enverî büyük bir tepkiyle karşılıklı ve Belh'e kaçmak zorunda kaldı. Belh'te bulunduğu sırada da Belh halkını hic-

veden *Ḥarnâme* adlı bir manzumenin kendisine isnat edilmesi yüzünden halk tarafından yakalanarak kadın kılığında sokaklarda dolaştırıldı. Bu durumdan, burada tanıştığı *Maḳâmât-ı Ḥamîdî* adlı eserin müellifi Kâdîkudât Ebû Bekir Ḥamîdî sayesinde kurtulabildi. Yine bu şehirde iken bir şiirini okuyan ve kendisinin Enverî olduğunu söyleyen birine, "Bir şairin şiiri çalınabilir, burada ise şairin çalındığını da gördüm" dediği rivayet edilir.

Enverî'nin ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Belh'ten kaçtıktan sonra (582/1186) vefat etmiş olacağına göre ölümü için verilen 547 (1152, Devletşah, *Tezkire* [trc. Necatî Lugal], I, 148), 565 (1169, *Keşfü'z-zunûn*, II, 777) 575 (1179, Hidâyet, I, 390) ve 580 (1184, Emîn Ahmed-i Râzî, II, 28) tarihleri doğru değildir. Onun yaklaşık 585'te (1189) Belh'te vefat ettiği söylenebilir.

Abdurrahman-ı Câmî'nin (*Bahâristân*, s. 100) İrân şiirinin dört, başka bir rubâisinde ise (bk. Safâ, II, 668) şiirin üç peygamberinden biri olarak kabul ettiği Enverî kaside, Firdevsî tavsif, Sa'dî gazel türlerinde temayüz etmişlerdir.

Sağlam bir şiir tekniğine sahip olan Enverî hayal gücü geniş, edebî sanatları çok iyi kullanabilen bir şairdir. Edebî sanatları kullanmadaki üstün yeteneği sebebiyle şiirlerinden birçok beyit veya parça belâgat kitaplarında ve sözlüklerde edebî sanatlarla ve kelimelere şahid olarak gösterilmiştir. Şiirde kullandığı dil genellikle konuşma diline yakın ve akıcıdır. Ancak çeşitli bilim dallarındaki geniş bilgisi sebebiyle başka şairlere oranla şiirlerinde daha çok Arapça kelime ve cümlelere yer verdiği için bunları anlamak oldukça güçtür. Kaside, gazel, kıta ve rubâilerden meydana gelen divanı Tebriz (1266), Bombay (1314/1897), Leknev (1897) ve Tahran'da (1366) taş basması olarak yayımlanmış, bu baskıları Saîd-i Nefîsî (Tahran 1337, 1364 hş.) ve Müderris Rezevî'nin (Tahran 1340, 1347 hş.) neşirleri takip etmiştir. Enverî'nin, anlaşılması yan bilgilere ihtiyaç gösteren şiirleri için Muhammed b. Dâvûd el-Alevî eş-Şâdiâbâdî'nin yazdığı bir eser yanında Ebû'l-Hasan Hüseyinî-i Ferâhânî *Şerḥ-i Müşkilât-ı Dîvân-ı Enverî* (nşr. Müderris Rezevî, Tahran 1340 hş./1961), Seyyid Ca'fer-i Şehîdî ve *Şerḥ-i Luğât ve Müşkilât-ı Dîvân-ı Enverî-yi Ebîverdi* (Tahran 1357 hş./1978) adlarıyla birer eser yazmışlardır (Muhammed b. Abdürrezzâk-ı Dünbüli ve diğerlerinin şerhleri için

bk. Münzevî, *Fihrist*, s. 3459-3463; Seyyid Ca'fer-i Şehîdî, *Şerḥ-i Luğât*, s. 575-601).

İrân edebiyatında en büyük kaside şairi olarak kabul edilen Enverî'nin Türk şairlerinden Nefî'nin üzerinde büyük tesiri vardır. Ancak Nefî kendisinin Enverî'den de üstün bir kaside şairi olduğunu söyler.

BİBLİYOGRAFYA :

Enverî, *Dîvân* (nşr. Saîd-i Nefîsî), Tahran 1337 hş./1958, nâşirin önsözü, s. 3-55; a.e. (nşr. Müderris Rezevî), Tahran 1347 hş./1968, s. 18-158; Avfî, *Lübâb* (nşr. Saîd Nefîsî), Tahran 1335 hş., s. 334 vd.; Devletşah, *Tezkire*, I, 83-86; a.e. (trc. Necatî Lugal), Ankara 1963, I, 142-148; Câmî, *Bahâristân*, Viyana 1846, s. 100; Burhâneddin es-Semerkandî, *Ağrâzû's-siyâse*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2844, vr. 246b; *Keşfü'z-zunûn*, II, 777; Emîn Ahmed-i Râzî, *Heft İklim*, Tahran, ts. (Kitâbfurûşî-yi Ali Ekber İlmî), II, 25-28; Abdülhüseyn Nevâî, *Ricâl-i Kitâb-ı Ḥabîbû's-siyer*, Tahran 1324 hş., s. 18-19; Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşahâ*, I, 385, 390; V. A. Zhukovski, *Ali Avhadeddin Enveri. Materialy dlya ego biografii i karekteristiki*, S. Petersburg 1883 (Alm. trc. W. Pertsch, *Literature Blatt für orientalische Philologie*, Leipzig 1884-85, II; özeti için bk. Browne, *LHP*, II, 365-391); *Gr. IPh.*, II, 261-263; A. J. Arberry, *Classical Persian Literature*, London 1967, s. 115 vd.; Ali Hân-ı Hâşimî, *Tezkire-i Maḥzenü'l-garâ'ib*, Lahor 1968, I, 88; Şiblî en-Nu'mânî, *Şi'rû'l-'Acem* (trc. Muhammed Takî Fahr-i Dâî-yi Gîlânî), Tahran 1316 hş., s. 194-215; Ethé, *Târîḫ-i Edebiyyât*, s. 110 vd.; Rypka, *HIL*, s. 197 vd.; Bedüzzaman Fûrûzanfer, *Sûḫan ü Sûḫan-verân*, Tahran 1308 hş., I, 356-386; Münzevî, *Fihrist*, s. 3459-3463; Seyyid Ca'fer-i Şehîdî, *Şerḥ-i Luğât*, Tahran 1357, s. 575-601; a.mlf., "Şerḫi ber Çend Beyt-i Müşkil ez Dîvân-ı Enverî", *Çeşnâme-yi Müderris-i Rezevî*, Tahran 1356 hş./1977, s. 345-353; a.mlf., "Muhteviyât-ı Dîvân-ı Enverî", *Neşriyye-i Kongre-yi Tahkîkât-ı İrânî*, II, Tahran 1353 hş./1974, s. 38-50; Safâ, *Edebiyyât*, II, 656 vd.; *FME*, I, 49 vd.; M. Ferté, "Notice sur Anwarî", *JA*, 9. seri (1895), s. 235-268; *DMF*, I, 284; Ahmed Ateş, *FME*, s. 49-53; a.mlf., "Enverî", *IA*, IV, 178-281; R. Levy, "Anwarî", *EI²* (İng.), I, 524; J. T. P. de Bruijn, "Anwarî", *Elr*, II, 141-143.

ABDÜLKADİR KARAHAN

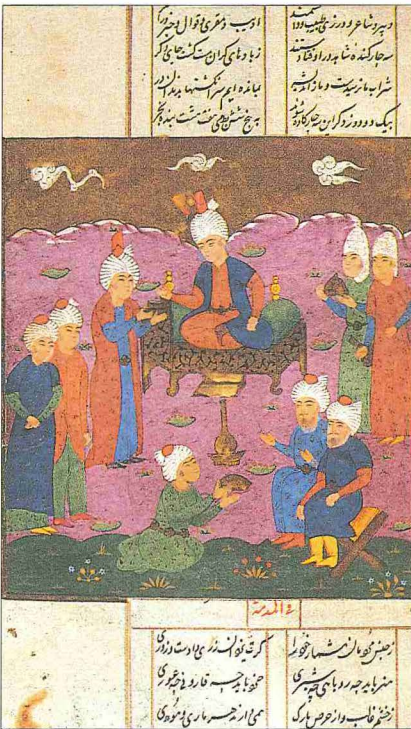
ENVERİ, Sâdullah

(ö. 1209/1794)

Osmanlı vak'anüvisi.

Doğum tarihi belli değildir; ancak vefatında hicrî yıla göre altmış yaşında olduğu dikkate alınırsa 1149'da (1736) dünyaya geldiği söylenebilir. Aslen Trabzonlu'dur. İstanbul'da tahsil gördü ve Bâbîâlî'de çalıştı. Hâcegânlık rütbesine kadar yükseldi, Enverî mahlasını da burada aldı. 1768'de başlayan Osmanlı-Rus savaşı sırasında, 1769 yılı başında vak'anüvis olarak Tuna nehri kuzeyinde ve Bu-

Evhadüddîn-i Enverî'nin divanından minyatürlü bir sayfa (İÜ Ktp., FY, nr. 9, vr. 170*)

çak sancağı içinde bulunan Han-tepesi mevkiinde Osmanlı ordusuna katıldı. Bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nde görev yapan iki vak'anüvis bulunur, bunlardan biri rikâb-ı hümâyun vak'anüvisi olarak İstanbul'da kalır ve merkezdeki olayları kaydeder, diğeri ise esas vak'anüvis olarak ordu ile birlikte gider ve askerî hadiseleri yerinde kaleme alırdı. Bu sebeple Enverî de Rus cephesine gitmiş ve kısa zamanda kendisini Serdar ve Sadrazam Silâhdar Mehmed Paşa'ya sevdirek aynı zamanda sadâret teşrifatçılığına tayin edilmişti (1771). Daha sonra ikinci tezkirecilik ve cebeciler kâtipliği hizmetlerinde de bulundu, savaşın sonunda ordu ile birlikte İstanbul'a döndü. Her ne kadar 1188 (1774) yılında vak'anüvislik görevinden alındıysa da sonradan Şeyhülislâm Vassafzâde Mehmed Esad Efendi ile Sadrazam Derviş Mehmed Paşa'nın himayeleri sayesinde yeniden bu vazifeye getirildi (Şewal 1190/Kasım 1776). Bir süre sonra tekrar teşrifatçı, Eylül 1782'de mevkufatçı, bir yıl sonra da büyük tezkirecilğe tayin edildi. Ancak tezkirecilikle vak'anüvisliği bir arada yürütemeyeceği düşüncesiyle kısa bir süre sonra vak'anüvislikten azledildi. Yerine 6 Zilhicce 1197 (2 Kasım 1783) tarihinde Ahmed Vâsıf Efendi vak'anüvis oldu.

Enverî 1785 Eylülünde büyük tezkirecilik görevinden de uzaklaştırılarak Ana-

dolu muhasebeciliğine tayin edildi. Bu vazifede bulunduğu sırada, sefâretle İspanya'ya giden Ahmed Vâsıf Efendi'nin yerine 10 Temmuz 1787'de üçüncü defa vak'anüvis oldu. Birkaç ay sonra da tekrar büyük tezkirecilğe getirildi. 1788 yılı başlarında Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya ve Avusturya savaşlarının çıktığı sırada vak'anüvis sıfatıyla orduda bulundu. 7 Nisan 1789 tarihinde tahta çıkan III. Selim'in, verdiği raporları tatminkâr bulmadığından vak'anüvisliği Ahmed Vâsıf Efendi'ye vermek istemesi üzerine görevinden tekrar uzaklaştırılıncaya kadar bu vazifede kaldı. 1790 yılında önce süvari mukabelecisi, ardından çavuşbaşı oldu. 19 Eylül 1790'da imzalanan Zıştovi Antlaşması'nı takip eden günlerde, barış şartlarını gözden geçirmek üzere Belgrad civarında bulunan Ahmed Vâsıf Efendi'nin yerine dördüncü defa vak'anüvisliğe getirildi (6 Safer 1206/5 Ekim 1791). Aynı zamanda 25 Mayıs 1792'de Anadolulu muhasebeciliğini de üstlendi. 13 Rebülâhir 1209 (7 Kasım 1794) tarihinde vefat etti; kabri İstanbul'da, Karacaahmet Mezarlığı'nda Selimiye Dergâhi karşısından Haydarpaşa'ya giden yolun kenarındadır.

Cevdet Paşa, Sâdullah Enverî'nin hayatından bahsederken onu iyi huylu, dürüst, ahlâklı, güzel konuşan, Arapça ve Farsça bilen bir kişi olarak nitelendir-

mektedir. Enverî'nin az sayıda Türkçe şiirleri de vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Fatîn Tezkiresi*'nde Enverî'ye mal edilen şiirin bir başka Enverî'ye ait olduğunu söyler. Ancak eserinde rastlanan bazı parçalar onun şiirle meşgul olduğunu göstermektedir. Beylerbeyi Camii'nin inşası ile bir kalyonun denize indirilmesi dolayısıyla kaleme aldığı manzumeler bunun güzel örnekleridir.

Enverî'nin kendi adıyla anılan tarihi üç kısımdan meydana gelir. Birinci kısım Osmanlı-Rus savaşına ait olup Zilkade 1182 - Zilkade 1188 (Mart 1769 - Ocak 1775) tarihleri arasında cereyan eden askerî ve siyasî vak'aları ihtiva eder. Bu kısmı daha sonra Ahmed Vâsıf Efendi büyük ölçüde değiştirerek kendi tarihi *Mehâsinü'l-âsar ve hakâiku'l-ahbâr*'ın II. cildine katmıştır. İkinci kısım, 6 Şewal 1188-Zilhicce 1197 (10 Aralık 1774-Kasım 1783) tarihleri arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda meydana gelen çeşitli olayları ihtiva eder. Bu cilt Enverî'nin ikinci vak'anüvisliği sırasında kaleme alınmış olup *Cevdet Târîhi*'nin de başlıca kaynaklarından biridir. Müellifin üçüncü ve dördüncü vak'anüvislikleri döneminde kaleme alınan eserin üçüncü kısmı ise Receb 1201 - Şâban 1206 (Mayıs 1787 - Nisan 1792) tarihleri arasında meydana gelen çeşitli hadiselerden bahsetmektedir.

Enverî, özellikle Osmanlı-Rus savaşlarına dair önemli ve oldukça hacimli bir eser kaleme almış olduğu halde kitabı hakettiği değeri görmemiştir. Birçok defa halef-selef durumunda olduğu Ahmed Vâsıf Efendi, bilhassa eserinin II. cildinde büyük ölçüde ondan faydalandığı halde bir rakip olarak yer yer tenkit etmekten, hatta onun yazdıklarını III. Selim'in yeterli bulmadığını söylemekten geri kalmamıştır. Aynı şekilde Cevdet Paşa da Enverî'nin eserini başlıca kaynakları arasında göstermesine rağmen (I, 8-9; IV, 47, 82, 112, 133, 142, 144, 270, 320-321, 333, 338; V, 7, 18, 46, 64, 66, 88, 96, 121-122, 128, 156, 228-229) onun, "her ne işitmiş ise tahkik etmeden tarihine derceylemiş olduğunu" ifade etmek gerektiğini duymuştur. Devrinin öteki tarihçilerinden Ahmed Câvid Bey ve Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi gibi diğer tarihçiler de Enverî'nin tarihinden faydalanmışlardır.

Henüz basılmamış olan *Enverî Târîhi*'nin çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları vardır (İÜ Ktp., TY, nr. 2437, 2531, 5994, 5995; diğer bazı nüshalar için bk. Flügel, II, 229 vd.; Karatay, I, 309; TCYK, s. 143-146).

Enverî
Târîhi'nin
ilk iki sayfası
(Millet Ktp.,
Ali Emîri,
Tarih, nr. 67/1)

BİBLİYOGRAFYA :

Enverî, *Târih*, İÜ Ktp., TY, nr. 2437; Vâsıf, *Tâ-rih*, Bulak 1246, II, 3; a.e. (İlgürel), s. XXVII, XXVIII, XXXI; Fâtîn, *Tezkire*, s. 20; Flügel, *Handschrift-ten*, II, 229; Cevdet, *Târih*, I, 6, 8; III, 150; IV, 52; V, 115, 233, 271; VI, 141; Cemâleddin, *Âyât-ı Zurefâ*, İstanbul 1314, s. 17, 57-58; *Sicill-i Osmânî*, I, 440-441; *Osmanlı Müellifleri*, III, 22-23; Babinger (Üçök), s. 348-350; Ergun, *Türk Şairleri*, III, 1303; *TCYK*, s. 143-149; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 309; M. Münir Aktepe, "Enverî", *İA*, IV, 281-283; Bekir Kütükoğlu, "Vekâynüvis", a.e., XIII, 277-279; *İst.A*, IX, 5133; İsmet Parmaksızoğlu, "Enverî Sâdullah", *TA*, XV, 230-231; Abdülkadir Karahan, "Enverî", *EJ²* (İng.), II, 702.

MÜNİR AKTEPE

ERBAA

(bk. KÜTÜB-i ERBAA).

ERBAİN

(bk. KIRK HADİS).

ERBAİN

(أربعين)

Sâlikin kırk gün süreyle özel bir mekânda inzivaya çekilip kendisini ibadete vermesi anlamında tasavvuf terimi.

Genellikle Doğu kültürlerinde kırk sayısına büyük önem verilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ'nın Tûr dağındaki mîkâtını kırk gecede tamamladığı ifade edilmektedir (el-Bakara 2/51). Bir hadiste, kırk gün kendini samimiyetle ibadete veren bir kimsenin kalp menbaından fışkıran hikmetlerin dilinden döküleceği rivayet edilir (bk. Sühreverdî, s. 263; Aclûnî, II, 224). Başka bir hadiste Hz. Âdem'in çamurunun kırk gün yoğrulduğu bildirilmiştir (bk. Sühreverdî, s. 264). Bu tür bir geleneğin etkisiyle tasavvufta kırk gün süren halvet uygulamasıyla kırk makam, kırk abdal veya kırklar gibi bazı tasavvufî kavramlar ortaya çıkmıştır.

Mutasavvıflar ve tarikat mensupları gereksiz olarak halk arasında bulunmayı (muhâlata, ihtilât, hiltat) sakıncalı gördüklerinden daima yalnızlığı (vahdet, uzlet, inzivâ) tercih ederler. Ancak ilk zâhidler ve sûfiler arasında, özel bir mekânda halvete girip burada belirli bir süre kalmak gibi bir uygulamaya nâdiren rastlanır. Kaynaklarda, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve İbn Hafîf gibi sûfilerin erbaînden bahsettikleri ve bunu çevrelerinde toplanan dostlarına tavsiye ettikleri kaydedilmekle beraber bunun uygu-

lanma şekli hakkında bilgi yoktur. Hatta Abdülkâdir-i Geylânî ve Ahmed er-Rifâî gibi tarikat kurucusu mutasavvıflar döneminde bile bu anlamda erbaîn mevcut değildir. Ancak tasavvufun ilk dönemlerinden başlayarak şiddetli riyâzetlere, çetin nefis mücahedelerine ve çileli bir hayat yaşamaya büyük önem veren mutasavvıflar her zaman mevcut olmuştur. "Erbaîne girmek, erbaîn çıkarmak" gibi ifadelerle anlatılan düzenli halvet uygulaması ise muhtemelen IV. (X.) yüzyıldan sonra ortaya çıkmış ve sülûk yöntemi olarak esmâ zikrini esas alan tarikatlar aracılığıyla yayılmıştır. Ebû Nasr es-Serrâc, Kelâbâzî, Ebû Tâlib el-Mekkî, Kuşeyrî, Hücvîrî ve Gazzâlî gibi tasavvufî hayat hakkında ayrıntılı bilgi veren mutasavvıf yazarların eserlerinde erbaîn konusuna yer vermeme-leri de bu geleneğin daha sonraki dönemlerde yaygınlaştığını gösterir. Erbaîn konusu ilk olarak Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin (ö. 632/1234) *Avârifü'l-ma'ârif*'inde geniş bir şekilde anlatılmıştır. Erbaîn uygulaması özellikle Kâdiriyye, Sühreverdîyye, Çiştîyye, Kübrevîyye ve Halvetiyye mensupları arasında görülür.

Sühreverdî erbaîne girmenin gerekliliğini anlatırken aslında sûfilerin kırk günün özel bir önemi ve etkisinin bulunduğuna inanmadıklarını, bununla birlikte dünyanın çeşitli zorlukları karşısında iyi bir dinî hayat yaşamadıklarından kırk günle sınırladıkları zaman dilimi içinde özel bir mekânda halvete çekilerek şeyhin gözetim ve denetimi altında mümkün olduğu ölçüde bir dinî hayat yaşamak için çabaladıklarını, başarılı olurlarsa ömür boyu bu yaşama biçiminin kendilerine faydalı olacağına ve bu süre içinde elde ettikleri feyz ve bereketin geriye kalan zamana da yayılacağına inandıklarını söyler.

Erbaîne girmeye ve erbaîn çıkarmaya önem veren esmâ tarikatları tekke ve hankahların çevrelerinde, bazan da buradaki mescidlerde "halvethâne" veya "çilehâne" adı verilen, genellikle ancak bir kişinin namaz kılarak ayakta durabileceği yükseklikte ve bağdaş kurup oturabileceği genişlikte dar ve karanlık odacıklar (hücre) yaparlar. Kapı kapatılır, içeriye ses ve ışık girmez. Erbaîne giren çilekeş (mürîd-i tâlib, sâlik) burada duyu organlarının dış dünya ile ilgisini kesmeye çabalar ve bütün dikkatini iç âlemine yöneltir, düşüncesini kalbi üzerinde yoğunlaştırır.

Erbaîne girmenin âdâbına uyulmazsa istenen sonuç elde edilemez. Necmedîn-i Dâye, erbaîne giren bir dervişi ku-luçkaya oturan tavuğa benzeterek yumurtadan civcivin çıkması nasıl bazı şartlara bağlı ise erbaînin arzulan sonucunu vermesi için de belli şartlar gerektiğini söyler (*Mirşâdü'l-ibâd*, s. 282). Erbaîne şeyhin lüzum görmesi halinde onun gözetim ve denetiminde girilir. Erbaîne girmeden hazırlık yapılır. Çilekeşin, üzerindeki elbiselerin ve oturaacağı yerin temiz olmasına, boy abdesti almasına ve erbaîn süresince abdestli olmasına dikkat etmesi şarttır. Ayrıca erbaîne girmeden önce "az yeme, az uyuma, az konuşma" esaslarına uyup kendini halvet hayatına hazırlaması, halvete girince de dünya kelâmı söylememesi, yemeyi en aza indirmesi ve mümkün olduğu kadar az uyuması gerekir.

Halvete giren çilekeş şeyhinin kendisi için uygun gördüğü esmâ ile meşgul olur. Kur'ân-ı Kerîm okur; düşüncesini tamamen zikirle meşgul eder. Erbaînde iken kul ile Allah arasında bulunan perdelerden her gün bir perde açılır. Kırk günde kırk perdenin açılması bu sürede katedilen mesafenin önemini gösterir. Kalpte zikir süreklilik kazanınca sâlikin Allah ile münasebeti giderek fikir ve nihayet temaşa seviyesine yükselir. Bu durumda dille zikir söz konusu olmadan zikir temaşadan ibaret olur ki erbaîne girmenin gayesi de budur. Bu seviyeye ulaşan sâlik bazan keşf ve kerâmet hali yaşayabilir. Buna "fütühât-ı erbaîn" (erbaîndeki feyz ve bereketler) adı verilir. Ancak erbaîne giren kimsenin kerâmet ve keşf sahibi olması şart değildir, bu durumda onda görülmemesi bir eksiklik sayılmaz. Zira erbaîne girmenin gayesi ilâhî tecellileri ve cemâli temaşa etmek ve istikamet sahibi olmaktır. Erbaîne giren kişi eğer samimi olmaz ve şahsî bir çıkar için halvete girerse bu durum onun mülhid ve zındık olmasına da sebep olabilir. Onun için Hz. Peygamber'in sünnetine tam olarak tâbi olmak çilekeş için temel görev kabul edilmiştir.

Erbaîn esnasında sâlikin kalbine doğan ilâhî hikmetler ve sırlar onun dilinden dökülür. Bu sırada sâlik bazı hakikatleri hayal elbisesine bürünmüş olarak görür, bunları yorumlayıp gerçeğe ulaşır. Bazan onları çıplak olarak kavrar. Bu hakikatler ona keşf ve ilham yoluyla mâlum olur; onları görerek veya işiterek beller; ses de bazan iç, bazan dış âlemden gelir.